ESHITISHIDA MUOMMOSI BO‘LGAN BOLALARNI INKLYUZIV TA‘LIMGA INTEGRATSIYA QILISH

Mingnorov Abduxoliq Toshmirzayevich

Nizomiy nomidagi O’zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti

Tarix fanlari doktori (DSc)

Ikramova Shaxlo Ilhom qizi

O’zMPU “Surdopedagogika” yo’nalishi Magistratura

1-bosqich talabasi

Annotatsiya

Mazkur maqolada eshitishida muammosi bo‘lgan bolalarni inklyuziv ta’lim tizimiga samarali integratsiya qilish masalalari yoritilgan. Xususan, koxlear implantatsiya qilingan bolalar bilan ishlashning pedagogik-psixologik jihatlari, ularning ijtimoiy moslashuvi va nutq rivojlanishini qo‘llab-quvvatlash usullari tahlil qilinadi. Inklyuziv ta’lim muhitida maxsus yondashuvlar, individual ta’lim dasturlari va mutaxassislar hamkorligining ahamiyati ochib beriladi.

Kalit so‘zlar

Inklyuziv ta’lim, eshitish nuqsoni, koxlear implantatsiya, reabilitatsiya, nutq rivojlanishi, ijtimoiy moslashuv, surdopedagogika

Аннотация

В данной статье рассматриваются вопросы интеграции детей с нарушениями слуха в систему инклюзивного образования. Особое внимание уделяется педагогическим и психологическим аспектам работы с детьми после кохлеарной имплантации, а также методам развития речи и социальной адаптации. Раскрывается значение индивидуального подхода, междисциплинарного взаимодействия специалистов и создания благоприятной образовательной среды.

Ключевые слова

Инклюзивное образование, нарушение слуха, кохлеарная имплантация, реабилитация, развитие речи, социальная адаптация, сурдопедагогика

Annotation

This article explores the integration of children with hearing impairments into the inclusive education system. Special attention is given to the pedagogical and psychological aspects of working with children after cochlear implantation, as well as methods for supporting speech development and social adaptation. The importance of individualized approaches, interdisciplinary collaboration, and creating a supportive educational environment is highlighted.

Keywords

Inclusive education, hearing impairment, cochlear implantation, rehabilitation, speech development, social adaptation, surdopedagogy

Mamlakatimiz mustaqillikni qo‘lga kiritgan davrni sarhisob qilsak, hukumatimiz tomonidan inson manfaatlarini ko‘zlash va himoyalash jarayonida jamiyatimizning alohida yordamga muhtoj qatlamiga jiddiy e’tibor qaratib kelinayotganini kuzatamiz. Kelajagimiz poydevori bo‘lgan yoshlarni komil inson qilib tarbiyalashda ta’lim muassasalarining ahamiyati kattadir.

Eshitishida nuqsoni bo’lgan bolalarni o’z vaqtida aniqlash va ularga shifokor yordamining erta berilishi, ulardagi nafaqat muloqotning asosiy vositasi bo’lgan nutqning shakllanishiga yordam beradi, balki bola shaxsining to’liq uyg’unlikda rivojlanishiga yordam beradi.

Bugungi kunda ta’lim tizimida inklyuziv yondashuv alohida ahamiyat kasb etmoqda. Inklyuziv ta’lim — bu barcha bolalarga, ularning jismoniy yoki psixik imkoniyatlaridan qat’i nazar, teng ta’lim olish imkoniyatini yaratishga qaratilgan tizimdir. Ayniqsa, eshitishida muammosi bo‘lgan bolalarni umumiy ta’lim muassasalariga integratsiya qilish masalasi dolzarb muammolardan biri hisoblanadi.

Eshitish nuqsoniga ega bolalar, xususan koxlear implantatsiya qilingan bolalar, to‘g‘ri tashkil etilgan pedagogik va reabilitatsion ishlar orqali umumiy ta’lim tizimida muvaffaqiyatli o‘qishlari mumkin. Bunda ularning nutqiy rivojlanishi, ijtimoiy moslashuvi va psixologik holatini hisobga olish muhimdir.

Eshitishida muammosi bo‘lgan bolalarda nutq rivojlanishi sekinlashgan bo‘ladi, lug‘at boyligi yetarli darajada shakllanmagan bo‘lishi mumkin. Ular ko‘pincha atrof-muhit bilan muloqot qilishda qiyinchiliklarga duch keladilar. Bu esa ularning ijtimoiylashuviga salbiy ta’sir ko‘rsatadi.

Koxlear implantatsiya operatsiyasidan keyin bolalarda eshitish qobiliyati tiklana boshlaydi, biroq bu jarayon o‘z-o‘zidan to‘liq natija bermaydi. Maxsus reabilitatsiya mashg‘ulotlari, logopedik va surdopedagogik yondashuvlar orqali nutqni rivojlantirish talab etiladi.

Eshitishida muammosi bo‘lgan bolalarni inklyuziv ta’limga integratsiya qilish bosqichma-bosqich amalga oshiriladi:

Diagnostika bosqichi — bolaning eshitish darajasi, nutqiy rivojlanishi va psixologik holati o‘rganiladi.

Moslashtirish bosqichi — individual ta’lim dasturi ishlab chiqiladi.

Ta’lim jarayoniga qo‘shish — bola umumiy sinfga bosqichma-bosqich jalb etiladi.

Monitoring va qo‘llab-quvvatlash — mutaxassislar tomonidan doimiy nazorat olib boriladi.

Inklyuziv ta’limda muvaffaqiyatli integratsiya uchun o‘qituvchi, logoped, psixolog va ota-onaning hamkorligi muhim hisoblanadi.

Eshitishida muammosi bo‘lgan bolalar bilan ishlashda quyidagi yondashuvlar samarali hisoblanadi:

Vizual materiallardan foydalanish (rasmlar, kartochkalar, video darslar)

Takrorlash va mustahkamlash usullarini ko‘p qo‘llash

Individual yondashuv asosida dars o‘tish

Nutqni rivojlantirish mashqlari (artikulyatsiya, fonematik eshitishni rivojlantirish)

Ijtimoiy ko‘nikmalarni shakllantirish (muloqot, guruhda ishlash)

Psixologik jihatdan esa bolani qo‘llab-quvvatlash, motivatsiya berish va o‘ziga ishonchini oshirish muhimdir.

Reabilitatsiya jarayoni inklyuziv ta’limning ajralmas qismi hisoblanadi. Koxlear implantatsiyadan keyingi davrda bolalar bilan muntazam mashg‘ulotlar olib borish zarur. Bu jarayonda:

eshitishni rivojlantirish,
nutqni shakllantirish,
atrof-muhitni idrok etishni yaxshilash,
ijtimoiy muhitga moslashish kabi vazifalar bajariladi.

Ijtimoiy moslashuvni ta'minlash uchun bolalarni jamoaviy o'yinlarga, tadbirlarga va turli ijtimoiy faoliyatlarga jalb etish muhim ahamiyatga ega.

Xulosa qilib aytganda eshitishida muammosi bo'lgan bolalarni inklyuziv ta'limga integratsiya qilish murakkab, ammo muhim jarayon hisoblanadi. To'g'ri tashkil etilgan pedagogik yondashuv, reabilitatsiya ishlari va mutaxassislar hamkorligi orqali bu bolalarning ta'lim olish va jamiyatga moslashish imkoniyatlarini kengaytirish mumkin.

Inklyuziv ta'lim nafaqat eshitishida muammosi bo'lgan bolalar uchun, balki sog'lom tengdoshlari uchun ham bag'rikenglik, hamkorlik va ijtimoiy qadriyatlarni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Shu sababli, inklyuziv ta'limni rivojlantirish va takomillashtirish zamonaviy ta'lim tizimining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1 O'zbekiston Respublikasining Qonuni, 23.09.2020 yildagi Ta'lim to'g'risidagi O'RQ-637-sonli Qonuni (https://lex.uz/docs/5013007)

2 R. Sh. Shomaxmudova. "Maxsus va inklyuziv ta'lim" uslubiy qo'llanma. Toshkent- 2011 yil.

3 L.R.Muminova. Inklyuziv ta'lim. Toshkent- 2014 yil.

4 Preceley I. &D'Andrea F. M (2008) Assistive Technology for Students who are Blind Or Visually Impaired: A Guide to Assessment. N.Y.: AFB Press. 529 p.

5 Forlin C., Loreman T. (2014) Measuring Inclusive Education. International Perspectives on Inclusive Education, Volume 3. Emerald, 329 p.